

керуючого, передбачені ПКУ. Строк, на який можуть бути зупинені видаткові операції, визначається судом, але не більше двох місяців.

Зупинення видаткових операцій на рахунках платника податків може бути достроково скасовано за рішенням податкового керуючого або суду.

Список літератури

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – режим доступу: zakon.rada.gov.ua

Одержано 11.11.16

УДК 336.64

С.П. Попова, асист., А.В. Пилипенко, магістр гр. ФК-15МЗ

Кіровоградський національний технічний університет

Методи оцінки та шляхи стабілізації фінансового стану підприємства

У статті досліджуються методи та прийоми аналізу фінансового стану підприємства, пропонуються заходи щодо його стабілізації.

фінансовий стан підприємства, платоспроможність, методи аналізу фінансового стану, математичні моделі, прийоми фінансового аналізу, стабілізація фінансового стану

За нестійких умов розвитку економіки зростає залежність підприємств від інфляційних процесів, надійності контрагентів, складних організаційно-правових умов функціонування. Це зумовлює особливу увагу до оцінки фінансового стану підприємства як домінуючого важеля виявлення слабких та сильних позицій підприємства, його фінансових резервів. Комплексне дослідження всіх аспектів фінансової діяльності дозволяє підвищити ефективність управління господарськими суб'єктами та зменшити негативний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів.

© С.П. Попова, А.В. Пилипенко, 2016

Уміння здійснювати ефективне управління фінансовим станом підприємства залежить не лише від мети його проведення, а й від доцільності використання того чи іншого методу його оцінки, адаптації до сучасного етапу і цілей розвитку, а також вимог, що висуваються зовнішніми суб'єктами господарювання, інвестиційним і податковим середовищем. Це визначає наукове й практичне значення дослідження наявних методів оцінки фінансового стану підприємства та пошуку шляхів його стабілізації.

Серед науковців, які в своїх роботах приділяли значну увагу дослідженню значення та особливостей оцінювання фінансового стану на підприємстві, а також питанням пошуку шляхів підвищення його фінансової стабільності, слід виділити таких, як І.Т. Балабанов, І.О. Бланк, Ю. Брігхем, Л. Гапенські, К.В. Измайлова, Т.Р. Карлін, В.В. Ковальов, М. Крейнїна, Л.А. Лахтіонова, О.М. Поддєрьогін, Г.В. Савицька, В.Т. Савчук, Р.С. Сайфулін, О.С. Стоянова, О.О. Терещенко, А.Д. Шеремет та ін. Однак, незважаючи на значний науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених і практиків з даної теми, ряд важливих проблем організації та методики аналізу фінансового стану підприємств, заходів його стабілізації вимагають подальших досліджень, глибокого вивчення і формування нових підходів та напрямів покращення з урахуванням вимог сучасного менеджменту.

Окремі спроби систематизації існуючих підходів були зроблені О.О. Терещенко [10] однак і вони не охоплюють усіх існуючих методик аналізу фінансового стану, що свідчить про те, що методологічно-практичний інструментарій діагностики потребує значних удосконалень та систематизації.

Метою статті є дослідження існуючих методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємства та розробка напрямів досягнення стабільного фінансового стану.

Фінансовий стан треба систематично і всебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності підприємства як у статичній за певний період, так і в динаміці – за низку періодів, дасть змогу визначити “больові точки” у фінансовій діяльності та способи ефективного використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення [2].

Своєчасна та об'єктивна діагностика фінансового стану підприємства різноманітних форм власності набуває особливого значення, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями підвищення рівня конкурентоздатності підприємства, які можна виявити, тільки своєчасно й об'єктивно провівши діагностику фінансового стану підприємства [11]. Якість аналізу фінансового стану підприємства залежить від використовуваної методології, компетенції керівника, що приймає управлінське рішення, а також від достовірної звітності підприємства. Якість здійсненого фінансового аналізу визначає ефективність управлінських рішень, а відтак і результативність діяльності підприємства в цілому.

Як відомо, оцінка фінансового стану підприємств здійснюються безпосередньо за низкою методик, розроблених міністерствами (відомствами), Національним Банком України та комерційними банками. Основу таких методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємств було закладено ще з 1998 року, Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та Державною податковою адміністрацією України. Удосконалені варіанти останньої розробки представлено Методичними рекомендаціями з аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій у 2000—2003 роках. Для підприємств, що підлягають приватизації, Міністерством фінансів та Фондом державного майна України у 2001 році розроблено окреме Положення про порядок здійснення аналізу їхнього фінансового стану [6].

Наукові джерела пропонують безліч методичних підходів щодо оцінки фінансового стану підприємств, які можна розподілити на:

- методи, засновані на аналізі балансу підприємства (горизонтальний, вертикальний, трендовий аналіз, метод фінансових коефіцієнтів тощо);

- евристичні методи, що засновані на неформальних, інтуїтивних підходах та узагальненні досвіду розв'язання аналогічних завдань та методи експертних оцінок;

- економіко-математичні методи.

Горизонтальний аналіз полягає у визначенні абсолютних і відносних змін величин різних статей балансу та показників фінансової звітності підприємства за звітний період.

Вертикальний аналіз передбачає визначення питомої ваги окремих статей у загальній валюті балансу за звітний період.

Коефіцієнтний аналіз полягає у вивченні рівня і динаміки відносних показників фінансового стану, які розраховуються як відношення величин балансових статей чи інших абсолютних показників фінансової звітності, порівнюючи їх із базовими даними або нормативними.

Трендовий аналіз полягає у порівнянні кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів (за допомогою тренду здійснюється екстраполяція найважливіших фінансових показників на перспективний період, тобто перспективний прогнозний аналіз фінансового стану).

Порівняльний аналіз – внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства та його дочірніх підприємств (філій), а також міжгосподарський аналіз показників даної фірми порівняно з показниками конкурентів або із середньогалузевими та середніми показниками. В основі багатовимірного порівняльного аналізу лежить метод евклідових відстаней, який враховує не тільки абсолютні величини показників кожного підприємства, але і ступінь їх наближення до показників підприємства-еталона. Для цього необхідно координати порівнюваних підприємств представити у частках відповідних координат підприємства-еталона.

Факторний аналіз полягає у виявленні причин зміни абсолютних і відносних фінансових показників, а також у визначенні впливу причин (факторів) на зміну фінансового показника, який аналізують.

Нині самим розповсюдженим у використанні при оцінці фінансового стану підприємства є коефіцієнтний метод, що базується на розрахунку системи коефіцієнтів, які свідчать про стан в різних аспектах діяльності підприємства і дають можливість виявити слабкі місця в його діяльності ще на початковому етапі. Як правило, оцінка проводиться за групами показників майнового стану, фінансової стійкості, платоспроможності і ліквідності, прибутковості, ділової активності. Основними його недоліками є відсутність або недостатнє обґрунтування граничних значень більшості показників, недостатня

інтерпретація термінології та показників, прийнятих у зарубіжних фірмах до специфіки українських підприємств, розгляд показниками лише окремих сторін діяльності підприємства.

Зважаючи на загальне охоплення і глибину аналізу фінансового стану слід виділити експрес – аналіз та комплексний аналіз. Експрес-аналіз полягає у читанні звітності, вивченні абсолютних показників діяльності підприємства, проведенні горизонтального, вертикального та трендового аналізу. Комплексний аналіз передбачає всебічну оцінку фінансово-господарської діяльності з використанням різних методів обробки фінансової інформації. Основною відмінністю між експрес-аналізом і комплексним аналізом фінансового стану є ступінь деталізації аналітичних розрахунків.

Останні роки набули поширення методики, що надають можливість інтерпретації результатів оцінки фінансового стану на основі одного узагальнюючого показника. Але їх різноманітність, відсутність певної систематизації, чіткого алгоритму здійснення розрахунків та умов застосування ускладнюють їх використання у практичній діяльності підприємств.

Крім того, істотною проблемою використання більшості методик є відсутність нормативних значень фінансових показників, що враховують галузеві особливості функціонування підприємств, статичність фінансового аналізу, непридатність деяких західних методик до вітчизняних умов господарювання, низький рівень інформативності фінансової звітності.

У міжнародній практиці для оцінки фінансового стану широко використовують математичні моделі, за допомогою яких формують узагальнений показник. Вони застосовуються для аналізу основних положень функціонування та розвитку підприємства; логічного обґрунтування економічних залежностей, що були виявлені в результаті проведеного аналізу економічних явищ та процесів на підприємстві; для отримання якісних висновків відносно підвищення ефективності функціонування підприємства та його подальшого розвитку.

На особливу увагу заслуговують моделі Альтмана, Таффлера, Ліса, Чессера та ін. Їх переваги: невелика кількість показників, що забезпечують високу точність результатів, за незначних затрат трудомісткості; можливість поєднувати різноманітні об'єкти;

інформація для розрахунку всіх показників є доступною (відображається в основних формах фінансової звітності); є можливість прогнозування банкрутства, визначення зони ризику, у якій перебуває підприємство.

Проте дані моделі показують правдиві результати лише в тих конкретних умовах, для яких вони розроблені. Використання таких моделей в Україні було б можливим за повної відповідності бухгалтерського обліку, фінансової звітності і показників міжнародній практиці та стабільній діяльності вітчизняних підприємств. У зв'язку з наявними відмінностями показники вітчизняних підприємств, введені в модель, повинні мати інші критеріальні значення. Адже величина цих коефіцієнтів істотно впливає на результати розрахунків і правильність висновків про фінансовий стан підприємства [7].

Окрім того, будь-яка модель даватиме надійні результати лише за незмінності (постійності) умов функціонування об'єктів, котрі досліджуються, що не характерно для вітчизняних підприємств, що не може не вплинути як на коефіцієнти моделі, так і на її критичні значення, які слугують для оцінки фінансового стану підприємства і прогнозування можливості його банкрутства.

На теперішній час не існує універсальної методики оцінювання фінансового стану підприємства, яка б враховувала мету фінансового аналізу, постійно змінюваний склад множини оцінювальних параметрів, який змінюється відповідно до умов розвитку внутрішнього та зовнішнього економічного середовища, а також розмірність, специфіку підприємства конкретної галузі й умов, у яких воно функціонує.

В практичній діяльності також використовуються наступні методи оцінки фінансового стану підприємства:

1. Комплексний метод оцінки аналізує і групує показники за двома напрямками: стійкого фінансового стану й незадовільного. За допомогою цього методу можна відокремити проблемні напрямки в діяльності підприємства та виявити причини. Метод достатньо трудомісткий, на його основі важко зробити висновки щодо фінансового стану підприємства, оскільки йому притаманні усі недоліки й коефіцієнтного методу.

2. Інтегральний метод розглядає оцінку фінансового стану підприємства на базі розрахунку інтегрального показника, який

формується в узагальнюючий показник за напрямками рівнів платоспроможності, фінансової незалежності та якості активів.

3. Безбитковий метод передбачає розрахунок величини операційного важеля та оцінку фінансового стану підприємства показником запасу фінансової стійкості, однак він не дає повної оцінки стану підприємства.

4. Рівноважний метод заснований на досягненні рівноваги між ліквідними потоками у сфері господарсько-інвестиційної і фінансової діяльності підприємства.

Розглянувши вище наведені методи, які використовуються для оцінки фінансового стану підприємства, ми бачимо, що існує велика кількість різноманітних методик, проте жодна з них не адаптована до сучасної економічної ситуації України. Проблема удосконалення наявних та розробки нових методик аналізу потребує подальшого дослідження у зв'язку з постійною зміною умов функціонування вітчизняних підприємств, вони дадуть змогу отримати реальну інформацію про фінансове становище підприємства, про вплив факторів оточуючого економічного середовища, дозволить найбільш повно оцінити характер використання ресурсів підприємства, забезпечить зовнішніх і внутрішніх користувачів об'єктивною і повною інформацією для прийняття тактичних і стратегічних рішень.

Недосконалість методів оцінки фінансового стану підприємства – це не єдина проблема сьогодення. Існують також труднощі проведення аналізу фінансового стану, що обумовлено нестабільністю економіки, кризовим станом, політичною невизначеністю. В умовах постійної зміни інформації багато фінансово-економічних показників розрахованих на певний час, можуть надалі втратити свою цінність для аналізу у зв'язку з нестабільністю національної валюти.

Фінансовий стан господарства може бути стійким, нестійким (передкризовим) і кризовим. Здатність підприємства своєчасно проводити розрахунки, фінансувати свою діяльність на розширеній основі, переносити непередбачені потрясіння і підтримувати свою платоспроможність в несприятливих обставинах, свідчить про його стабільний фінансовий стан і навпаки.

Стабілізація фінансового стану підприємства є одним із напрямів управління його діяльністю і передбачає формування оптимальної структури капіталу, мінімізацію ризику зниження фінансової

стійкості, забезпечення здатності підприємства в повному обсязі розраховуватися за своїми зобов'язаннями, його спроможність здійснювати розширене відтворення на власній фінансовій основі [9].

Для підприємства першим рівнем стабілізації фінансового стану є досягнення такого рівня фінансової стійкості, як самофінансування виробничо-господарської діяльності у режимі простого відтворення. Це означає, що на даному рівні стабілізації забезпечується стійкість як протидія спаду обсягів виробництва і руйнації ресурсного потенціалу. Більш високим рівнем стабілізації фінансового стану є забезпечення фінансової стійкості, яка зумовлює поступальне економічне зростання і перехід до розширеного відтворення [9].

Так як багато вітчизняних підприємств перебувають у кризовому стані та мають незадовільний фінансовий стан, необхідно розглянути основні напрямки, що можуть позитивно виправити ситуацію та підвищити загальний фінансовий стан підприємств.

Першочерговим етапом у покращанні фінансового стану українських підприємств є пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу. Оптимізація ліквідності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації – системи заходів, спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого, на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання [8, с.134].

Удосконалення фінансового стану підприємства можливе за рахунок збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків. Підвищення розмірів вхідних грошових потоків можливе за рахунок: збільшення виручки від реалізації; продажу частини основних фондів; рефінансування дебіторської заборгованості. Скорочення вихідних грошових потоків можливе за рахунок: зниження витрат, які відносяться на собівартість продукції; зниження витрат, які покривають за рахунок прибутку.

Основним заходом покращення фінансового стану є збільшення виручки від реалізації, розмір якої залежить від: обсягів реалізації продукції; ціни одиниці продукції, що реалізується.

Щоб збільшити обсяги реалізації, треба максимально активізувати збутову діяльність підприємства. Стимулювати збут

можна різними методами. Бажаний результат можна отримати наданням знижок покупцям, помірними зменшеннями цін, застосуванням масової реклами. Не існує для всіх підприємств єдиного рецепту збільшення обсягів реалізації. Тип заходів залежить від особливостей конкретного підприємства та обраної ним стратегії маркетингу.

Також одним із важливих шляхів удосконалення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів. Це: проведення реструктуризації активів підприємства; сукупність заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу; перетворення в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів підприємства [5].

Внутрішні резерви підприємства складаються з явних та прихованих. Виявлення явних резервів здійснюється через ліквідацію: втрат окремих видів ресурсів, перевищення норм їх витрачання.

Приховані резерви – частина капіталу, що ніяк не відображена в балансі. Розмір прихованих резервів балансу дорівнює різниці між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів підприємства та їх реальною вартістю. Шляхами покращення фінансового стану підприємства через виявлення прихованих резервів є: здача в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються у робочому процесі; використання зворотного лізингу.

Ще одним напрямком покращення фінансового стану підприємства є збільшення грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства, що збільшить коефіцієнт абсолютної ліквідності і дозволить підприємству брати довго- і короткострокові позики в банку для фінансування поточної діяльності, які видаються лише платоспроможним підприємствам, в яких коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідає нормі. Збільшення грошових коштів можна забезпечити знову ж таки за рахунок реалізації зайвих виробничих і невиробничих фондів, здачі їх в оренду.

Слід відмітити, що фінансовий стан підприємства не може бути стійким, якщо воно не отримує прибутку у розмірах, що забезпечують необхідний приріст фінансових ресурсів, спрямованих на зміцнення матеріально-технічної бази підприємства та їх соціальної сфери.

Пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану підприємства, проводиться шляхом ґрунтовного

аналізу всіх складових його діяльності [1, с.94].

Система заходів для підтримки фінансового стану на високому рівні повинна передбачати:

- постійний моніторинг зовнішнього і внутрішнього станів підприємства;
- розробку заходів із зниження зовнішньої вразливості підприємства;
- розробку підготовчих планів при виникненні проблемних ситуацій, здійсненні попередніх заходів для їхнього забезпечення;
- впровадження планів практичних заходів при виникненні кризової ситуації, прийняття ризикових і нестандартних рішень у випадку відхилення розвитку ситуації;
- координацію дій всіх учасників і контроль за виконанням заходів та їхніми результатами [4, с.59].

Отже, під час фінансового аналізу підприємства можуть використовуватися найрізноманітніші прийоми, моделі та методи аналізу. Їх кількість та діапазон використання залежать від поставленої мети та визначаються завданнями аналізу у кожній окремій ситуації.

Заходи, спрямовані на покращення фінансового стану підприємства, можуть містити в собі: вивчення попиту на продукцію, що випускається, з метою розширення ринку; аналіз складових собівартості продукції і визначення шляхів її зниження; збуту переорієнтації на випуск іншої продукції; виявлення наднормативних запасів матеріальних цінностей для залучення їх в господарський оборот або реалізації; вивчення руху дебіторської заборгованості з метою її зменшення; вивчення можливості одержання довгострокових кредитів; аналіз складових короткострокової дебіторської заборгованості і можливості її зменшення; аналіз складових першочергових платежів із прибутку з метою недопущення нерациональних виплат; контроль за фінансовим станом підприємства і дотриманням виробленої фінансової стратегії.

Перелік заходів з покращення фінансового становища є індивідуальним для кожного з підприємств та залежить від сфери в якій ведеться бізнес, груп продукції, кон'юнктури ринку, регіональної інфраструктури, системи управління підприємством, структури витрат на виробництво і управління, техніко-технологічних особливостей та

інших факторів. Це приводить до необхідності постійного, систематичного ведення фінансового аналізу на підприємстві та вдосконалення методів його проведення, побудови математичних моделей та формування прогнозів перспектив розвитку [3].

Список літератури

1. Аверіна, М.Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення / М. Ю Аверіна // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №9. – С. 92-100.
2. Бойчик, І. М. Економіка підприємства [Текст] : навч. посіб. / І. М. Бойчик. – 2-е вид., доповн., перероб. – К.: Атіка, 2007. – 528 с.
3. Комариця Л.Л., Кіцак Ю.Г. Аналіз фінансового стану підприємства у кризових умовах економіки [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/61392.doc.htm.
4. Конєва Н.О., Шаповалова І.О. Шляхи покращення фінансового стану підприємств [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/16_13.pdf.
5. Марцин, В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість - основні складові оцінки фінансового стану підприємства // Економіка, фінанси, право. – К.: Вища школа, 2009. – №7. – С. 26-29.
6. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Наказ агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23 лютого 1998 р.
7. Мец, В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. пос. – К.: Вища школа, 2003. – С. 128.
8. Рудницька О.М., Біленська Я.Р. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств / О.М.Рудницька, Я.А. Біленська // Вісник “Логістика”, Львів: Вид-во НУ ЛП, 2009. – № 649. – С. 132-138.
9. Семенович, Т.А. Організаційно-економічний механізм стабілізації фінансового стану транспортних підприємств: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Т.А. Семенович; Нац. транспорт. ун-т. – К., 2005. – 20 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe
10. Терещенко, О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 268 с.
11. Фінанси підприємств: Підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 5-те вид., перероб. та допов. – К.: КНЕУ, 2004. – 546с.

Одержано 20.12.16

УДК 331.108.5

Ю.І.Мережана, ст. гр. УП - 15М *

Кіровоградський національний технічний університет

Роль стимулювання праці у підвищенні ефективності системи управління персоналом

В статті розглянуто актуальні питання стимулювання персоналу, визначені чинники впливу на ефективність діяльності підприємства, окреслено визначальну роль саме матеріального стимулювання, як фактору підвищення продуктивності праці. Детально розглянуто функції стимулювання праці: економічна, соціальна та соціально-психологічна.

стимулювання праці, підвищенні ефективності, управління персоналом, заохочення працівників

Сучасний етап економічних реформ в Україні характеризується тим, що підприємства працюють в динамічному середовищі зростаючих вимог різних суспільних груп. У зв'язку з цим особливою актуальністю набуває створення ефективної системи стимулювання працівників. По суті, ця система покликана створити новий стимулюючий механізм трудової активності персоналу на підприємствах всіх форм власності та організаційно-правових форм діяльності.

Стимулювання – це процес зовнішнього впливу на людину для спонукання її до конкретних дій або процес, що спрямований на усвідомлене пробудження в неї певних мотивів та цілеспрямованих дій [3].

Стимулювання праці – один із загальних способів соціального управління, впливу на поведінку, діяльність індивідів, соціальних груп, трудових колективів. Стимулювання й соціальний контроль містять у собі зовнішні спонукання й елементи трудової ситуації.

© Ю.І.Мережана, 2016

* Науковий керівник: канд. екон. наук, доц. І.М. Сочинська